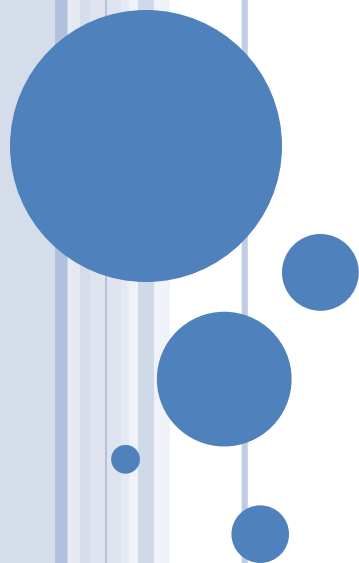

STÁT A JEHO ROLE V EKONOMICE

TRH A MIKROEKONOMICKÁ ÚLOHA VLÁDY

- Existují dvě instituce, jejichž prostřednictvím jsou přijímána rozhodnutí o rozmístění zdrojů:
  - trh
  - Vláda (stát)
- Většina ekonomik světa jsou ekonomiky smíšené (kombinace konkurenčního soukromého podnikání s určitou mírou státní intervence)
- Ekonomické cíle vlády v mikroekonomické rovině spočívají zejména:
  - Ve vytváření prostředí příznivého pro působení tržního systému
  - V nápravě tržních selhání
  - V modifikace některých důsledků tržní regulace

VYTVÁŘENÍ PROSTŘEDÍ PŘÍZNIVÉHO PRO PŮSOBENÍ TRŽNÍHO SYSTÉMU

- V této oblasti můžeme rozlišit dvě významné aktivity:
  - Vytváření právního a institucionálního rámce pro efektivní působení tržního mechanismu
    - ✓ Jejich cílem je vytváření vhodného prostředí pro působení automatických regulačních procesů
    - ✓ Stát stanovuje „pravidla hry“, vymezuje vlastnická práva a tvoří právní rámec a zabezpečuje jeho vynutitelnost
  - Podporu konkurence
    - ✓ Konkurence je základem regulačního mechanismu v tržní ekonomice
    - ✓ Používá protimonopolní zákony a reguluje přirozené monopoly

NÁPRAVA TRŽNÍCH SELHÁNÍ

- Jedná se o případy, kdy **trh selhává při optimální alokaci vzácných zdrojů.**
- Společnou podstatou této skupiny problémů je deformace tržní ceny.
  - *nedokonalá konkurence*
  - *asymetrické informace*
  - *veřejné statky*
  - *externality*
  - *nekomplexní trhy*

NEDOKONALÁ KONKURENCE

○ Příčiny vzniku:

- *Úspory z rozsahu*
- *Bariéry konkurence*
- *Tajné dohody mezi soutěžiteli*

○ Základní formy NDK:

- *Monopol (přirozený, administrativní, koluzivní)*
- *Oligopol*
- *Monopolistická konkurence*
- *Přirozený monopol*

○ Nástroje řešení přirozeného monopolu

- *Veřejné (státní) vlastnictví monopolu*
- *Veřejná (státní) regulace monopolu*
- *Protimonopolní zákony*
- *Výběrová řízení pro přirozené monopoly*
- *Nezasahování*

ASYMETRICKÉ INFORMACE

- Jsou běžnou součástí tržního prostředí
- Některý z tržních subjektů nemá dokonalé informace
- Dostupné informace buď chybí nebo jsou zkreslené
- Na trhu dochází k tzv. „informační převaze“
- Možné zásahy státu:
  - **Legislativní** (např. nařízení označovat výr. cenou, složením, možnost odstoupení od nevýhodné smlouvy, atd.)
  - **Informování v krizových situacích** (veřejnoprávní média)
- Tržní řešení:
  - *Signalizační chování*
  - *Lepší prověřování informací hůře informovanou stranou*

ASYMETRICKÉ INFORMACE

- Na základě asymetričnosti informací vznikají dva jevy:

- *Morální hazard*

- ❖ informovaný subjekt maximalizuje svůj užitek snižováním užitku ostatních (neinformovaných)

- *Nepříznivý výběr*

- ❖ vede k vytěsňování kvalitnějšího zboží z trhu zbožím méně kvalitním
- ❖ problém Černého Petra

VEŘEJNÉ (KOLEKTIVNÍ) STATKY

- Z anglického public goods (někdy také kolektivní statky)
  - *Čisté kolektivní statky*
  - *Smíšené kolektivní statky*
- Čisté kolektivní statky
  - Jsou poměrně vzácné
  - Vláda rozhoduje o jejich alokaci a o tom, zda a kolik jich bude poskytnuto
  - Musí splňovat dvě vlastnosti
    - ❖ *Jejich spotřeba má **nedělitelný charakter***
    - ❖ ***Nevylučitelnost** ze spotřeby (pokud neexistuje možnost někoho vyloučit, neexistuje ochota spotřebitelů za spotřebu platit)*
  - Není možné stanovit cenu
  - *ČKS s kolektivní spotřebou (neexistence volby o spotřebě – obrana)*
  - *ČKS s fakultativní spotřebou (spotřebitel si může volit zda VS bude spotřebovat či nikoliv)*

VEŘEJNÉ (KOLEKTIVNÍ) STATKY

○ Smíšené kolektivní statky

- Nesplňují jednu z charakteristik (nevylučitelnost, nedělitelnost)
- Existují 2 druhy
  - ❖ **Statky poskytované za poplatek** (*nerivalitní spotřeba*)
  - ❖ **Statky v podobě „společných zdrojů“** (*rivalitnost a nevylučitelnost*) – musí existovat autorita, která svými intervencemi zařídí, aby nedošlo k vyčerpání zdrojů)

○ Shrnutí

Spotřeba	Vylučitelná	Nevylučitelná
rivalitní	Čisté soukromé statky	Společné zdroje
nerivalitní	Smíšené kolektivní statky	Čisté kolektivní statky

VEŘEJNÉ (KOLEKTIVNÍ) STATKY

○ Způsob poskytování kolektivních statků:

- Produkce realizovaná veřejným sektorem
- Produkce realizovaná ve spolupráce veřejného a soukromého sektoru
- Produkce realizovaná soukromým sektorem

○ Způsob financování kolektivních statků

- Čisté kolektivní statky budou hrazeny z veřejných rozpočtů (daní)
- Smíšené kolektivní statky a tzv. společné zdroje pak kombinací zdrojů z veřejných rozpočtů a příjmů z uživatelských poplatků spotřebitelů

○ S veřejnými statky se pojí problém černého pasažéra

EXTERNALITY

- Jsou chápány jako vazba mezi funkcemi užitku rozdílných ekonomických subjektů, která vzniká mimo trh
- Ekonomická teorie je definuje jako vedlejší efekty ekonomické aktivity (výroby, spotřeby), které neprocházejí trhem (jsou externími efekty)
- **Pozitivní**
  - vzniká pozitivní přínos (užitek), za který spotřebitel neplatí
  - situace, kdy činnost jednoho subjektu přináší prospěch jinému subjektu a ten náklady s ním spojené nemusí hradit
- **Negativní**
  - negativní vliv, resp. ztrátu, z kterou spotřebitel nezíská žádnou kompenzaci
  - situace, kdy činnost jednoho subjektu přináší náklady jinému subjektu, které mu nejsou hrazeny a přitom z nich současně nezískává žádnou výhodu

STÁTNÍ INTERVENCE PŘI ŘEŠENÍ EXTERNALIT

- Stát má 2 možnosti řešení externalit nebo jejich kombinaci:
  - Administrativní řešení ze strany veřejného sektoru
  - Tržní způsoby řešení na straně soukromého sektoru
- **Administrativní řešení externalit**
  - Piguova daň/dotace (nejvyužívanější)
  - Právní nástroje zakazující/podporující produkci externalit
  - Regulační nástroje
  - Vlastní produkce
- **Tržní způsoby řešení externalit**
  - Založeny na tom, že stát vytvoří podmínky pro individuální řešení mezi soukromými subjekty na trhu, tzn. na základě soukromého vyjednávání (Coaseho teorém)
  - Pravidla odpovědnosti a povinnost odpovědného za škodu
  - Veřejný systém evidence vlastnických práv
  - Přidělení práva hospodaření
  - Internalizace externalit

MODIFIKACE DŮSLEDKŮ TRŽNÍ REGULACE

- Tržní mechanismus není schopen zajistit existenci všech druhů dílčích trhů, které jsou nezbytné k pokrytí veškeré poptávky
- Vybrané trhy nejsou schopny fungovat na bázi efektivnosti a dosahování optimální úrovně výstupu a ceny (vlivem rizika)
- Např. životní pojištění nebo trh práce, který nedokáže absorbovat nabídku práce ze strany důchodců
- **Řešení:** přerozdělování důchodu, např. vytvoření sociálního systému (systém daní a transferových plateb)

Děkuji za pozornost a
přeji hezký den

